

บทคัดย่อ

ส่วนที่ 1 รายละเอียดเกี่ยวกับโครงการวิจัย

ชื่อโครงการ

การถอดบทเรียนและการขยายผลการใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระบบการเกษตร
ทฤษฎีใหม่ของกลุ่มเกษตรกรภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

Summarized Lesson-Learn and Enlargement on Sufficiency Economy Applications
of the Upper Northeastern Farmers in Agricultural New Theory System

ชื่อผู้วิจัย

รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ อูริยะพงศ์สรรค์

รองศาสตราจารย์เทอดศักดิ์ คำเหม็ง

รองศาสตราจารย์ ดร.ไชยณรงค์ นาวานุเคราะห์

รองศาสตราจารย์เพียรศักดิ์ ภักดี

อาจารย์ดวงกมล สุวรรณฤทธิ์

นายประเสริฐ วงศ์ภูธร

ผู้ช่วยวิจัย

นางสาวอุษณีย์ภรณ์ สร้อยเพชร

นางสาวอุภาวรรณ ศรีชุมลวง

นายภาณุวัฒน์ สร้อยวงษา

นายไชยา ผลขาง

นางสาวอุไรวรรณ ศรีคุณ

ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยประจำปี 2552 จำนวนเงิน 783,000 บาท

ระยะเวลาทำการวิจัย 1 ปี 3 เดือน ตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2552 ถึงเดือนพฤศจิกายน 2553

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

ภาควิชาสัตวศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

โทรศัพท์/โทรสาร 043-202362 โทรศัพท์มือถือ 083-1417358

E-mail : suthipng@kku.ac.th



ส่วนที่ 2 บทคัดย่อ

243169

การน้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่การปฏิบัติของกลุ่มเกษตรกรในระบบการเกษตรทฤษฎีใหม่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน มีความหลากหลายขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่และชุมชน มีศูนย์การเรียนรู้และเครือข่ายระบบการเกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรธรรมชาติ และกลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน เป็นแหล่งเรียนรู้และขยายผลการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกระจายอยู่ทั่วไป การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อถอดบทเรียนของกลุ่มเกษตรกรและขยายผลการใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่ครัวเรือน หรือชุมชนอื่น ๆ ในพื้นที่ใกล้เคียง โดยอาศัยวิทยากรกระบวนการชุมชนใน 3 กลุ่มจังหวัด คือ กลุ่มอีสานบน (อุดรธานี หนองบัวลำภู เลย) กลุ่มร้อยแก่นสารสินธุ์ (ร้อยเอ็ด ขอนแก่น กาฬสินธุ์) และกลุ่มสนุก (สกลนคร นครพนม มุกดาหาร) ผลการสำรวจข้อมูลพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจ จำนวน 29 กลุ่ม 367 ครัวเรือน โดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ ระหว่างเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2552 ถึง พฤศจิกายน พ.ศ. 2553 พบว่าเกษตรกรตัวอย่างในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนที่ใช้ในการศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 52.2 เพศชายร้อยละ 47.8 มีการศึกษาระดับประถมศึกษาร้อยละ 63.1 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4-6 คนร้อยละ 61.3 อาชีพหลักคือการทำนา ร้อยละ 58.5 ทำสวนร้อยละ 14.8 รับจ้างร้อยละ 9.2 ค่าขายร้อยละ 8.1 และปลูสัตว์ร้อยละ 6.9 เกษตรกรมีรายได้ต่อปีเฉลี่ย 62,613 บาท/ครัวเรือน รายจ่ายต่อปีเฉลี่ย 44,462 บาท/ครัวเรือน มีหนี้สิน ร้อยละ 84.4 และมีการออมเงินร้อยละ 62.7 ของครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่าง

ผลการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในกิจกรรมครัวเรือน **ด้านการลดค่าใช้จ่าย** ด้วยการปลูกผักและผลไม้ไว้เพื่อการบริโภคในครัวเรือน รองลงมาคือการเลี้ยงสัตว์ **ด้านการเพิ่มรายได้** ด้วยการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการผลิต รองลงมาคือการทำหัตถกรรม **ด้านการออมเงิน** ด้วยวิธีการสมัครเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนและสมาชิกกลุ่มอื่น ๆ รองลงมาคือการวางแผนการใช้จ่ายเงิน **ด้านการเรียนรู้** การใช้เศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน และการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น **ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม** โดยการปลูกปุ๋ยอินทรีย์ และการเกื้อกูลกันระหว่างการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ **ด้านคุณธรรม** การเอื้ออารีต่อกันด้วยการรู้จักสามัคคี และการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน

ในขณะที่ครัวเรือนเกษตรกรที่ยังไม่ได้นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติในกิจกรรม **ด้านการลดค่าใช้จ่าย** คือการผลิตสารชีวภาพ **ด้านการเพิ่มรายได้** คือการแปรรูปผลิตภัณฑ์การเกษตร **ด้านการออมเงิน** คือการจดบันทึกรายรับ-รายจ่าย **ด้านการเรียนรู้** คือการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ **ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม** คือลดการใช้สารเคมีในการเกษตร **ด้านคุณธรรม** คือการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส



243169

ผลการเปรียบเทียบการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในกิจกรรมระดับครัวเรือนของเกษตรกรกลุ่มสนุกมีความโดดเด่นในด้านการลดค่าใช้จ่าย เพิ่มรายได้ มีการออมเงิน การเรียนรู้ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และคุณธรรมด้านความเอื้ออารีต่อกันสูงกว่าเกษตรกรในกลุ่มอีสานบนและกลุ่มร้อยแก่นสารสินธุ์

ผลการถอดบทเรียนการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ของกลุ่มเกษตรกรอีสานบนจำนวน 4 กลุ่ม กลุ่มร้อยแก่นสารสินธุ์ จำนวน 4 กลุ่ม และกลุ่มสนุก จำนวน 7 กลุ่ม รวมจำนวน 15 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มอีสานบน

- กลุ่มผู้เลี้ยง โคพื้นเมือง อำเภอบ้านฝ้อ จังหวัดอุดรธานี
- กลุ่มผลิตเมล็ดพันธุ์พืช อำเภอสุวรรณภูมิจังหวัดหนองบัวลำภู
- ศูนย์น้ำเพียงดิน อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู
- กลุ่มเกษตรกรทำสวนบ้านน้ำพุ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

กลุ่มร้อยแก่นสารสินธุ์

- ศูนย์การเรียนรู้ปราชญ์ชาวบ้าน อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น
- กลุ่มเกษตรกรหนองตอกแป้น อำเภอขามเฒ่า จังหวัดกาฬสินธุ์
- กลุ่มแปรรูปเนื้อสัตว์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์
- กลุ่มเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษเกษตรประณีต อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด

กลุ่มสนุก

- ศูนย์คุ้ม โสม อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม
- ศูนย์ภูมิพลัง คำบาล โคกก่อง อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม
- ศูนย์เรียนรู้เกษตรทฤษฎีใหม่ อำเภอกำชะอี จังหวัดมุกดาหาร
- กลุ่มรุ่งตะวัน อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร
- กลุ่มคนรักถิ่น อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร
- ศูนย์การเรียนรู้เกษตรผสมผสานและศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร
- กลุ่มผู้เลี้ยงกระบือในระบบการเกษตรแบบยั่งยืน อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม



ผลปรากฏว่ามีแนวปฏิบัติที่ดี 8 กลุ่ม คือ กลุ่มอีสานบน 2 กลุ่ม (ศูนย์น้ำเพียงดิน และกลุ่มเกษตรกรทำสวนบ้านน้ำพุ) กลุ่มร้อยแก่นสารสินธุ์ 2 กลุ่ม (ศูนย์การเรียนรู้ปราชญ์ชาวบ้าน และกลุ่มแปรรูปเนื้อสัตว์) และกลุ่มสนุก 4 กลุ่ม (ศูนย์ส้มโอม ศูนย์ภูมิพลัง ศูนย์การเรียนรู้เกษตรผสมผสาน และศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง และกลุ่มผู้เลี้ยงกระบือในระบบการเกษตรแบบยั่งยืน)

การขยายผลการใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่ชุมชนใกล้เคียงในพื้นที่โดยอาศัยวิทยากรกระบวนการที่เป็นตัวแทนกลุ่ม จำนวน 15 กลุ่ม ๆ ละ 1-3 คน รวม 35 คน เข้ารับการฝึกอบรมเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิธีการเป็นวิทยากรกระบวนการชุมชน จำนวน 2 รุ่น พบว่าวิทยากรกระบวนการชุมชนมีแผนการขยายผลการใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่พื้นที่และชุมชนใกล้เคียงจำนวน 13 กลุ่ม จากจำนวนทั้งหมด 15 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 86.67 การติดตามประเมินผลพบว่ากลุ่มกิจกรรมที่สามารถขยายผลสู่ชุมชนข้างเคียงได้ตามแผน จำนวน 8 กลุ่ม จากจำนวน 13 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 61.51

บทเรียนที่ดีจากประสบการณ์ของกลุ่มกิจกรรม และวิทยากรกระบวนการที่ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวปฏิบัติ สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการขยายแนวคิดการใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่พื้นที่และชุมชน ได้อย่างดี

การจัดกิจกรรม การจัดการความรู้ และสนับสนุนการเผยแพร่ผลการใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่ชุมชน และกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ผ่านศูนย์การเรียนรู้ ระบบเครือข่ายเกษตรกร การวิจัยเชิงประจักษ์ และการประชุมสัมมนาทางวิชาการ เป็นกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์การขับเคลื่อนการใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แพร่หลายมากขึ้น

คำสำคัญ: เศรษฐกิจพอเพียง/ระบบเกษตรทฤษฎีใหม่/ การถอดบทเรียน/ การขยายผล/
วิทยากรกระบวนการ

ABSTRACT**243169**

Practical use concept of Sufficiency Economy Philosophy (SEP) of farmers in the New Concept of Agricultural Theory in the Northeast of Thailand are varied according to area and community. Learning center, New Agricultural Concept theory network, Natural Agricultural System and Local Wisdom group are the learning and extension centers of SEP education which dispersed in several area. The objectives of this research are to evaluate Lesson-Learn and the Enlargement of SEP for their family and nearby community using local facilitators in 3 Provincial groups (Northern E-sarn group: Udonthani, Nongboalampu and Loci; Loikhaensalasin group : Loiet, Khon Kaen and Kalasin; Sanuk group: Sakonakorn, Nakhon Phanom and Mukdaharn). The results were collected from questionnaires and an interview from 29 villages (groups) and 367 households. The project was lasted for one and three months (August 2009 to November 2010), the results showed that, 47.8% of selected farmers were males while 52.2 % were females. The majority of samples obtained the primary school degree (63.1%) and had average family size of 4-6 person (61.3%). Major incomes of farmers were from rice (58.5%), orchard farm (14.8%), labor (9.2%), Vendor (8.1%) and in the field of Livestock Production (6.9%). The average annual income and expense were 62,613 and 44,462 baht/household. The majority of farmer had loan (84.4%) and had saving money (62.7%) of the household samples.

Farmers used the SEP concept to reduce their living expenses by backyard vegetable and fruit tree production and animal production Farmers increased family income by using an appropriate production technology hand made products and saved their money by being a member of Small and Micro Community Enterprise (SMCE) and the related other groups planning for money expense Lesson-Learn of SEP in real life intellectual local wisdom extension. Farmers reserved environment by using organic fertilizer and integrated farm Unity and harmony and participatory sharing of the community activity.

For the farmers who did not use the SEP concept in their activities, they reduce living expense by biomaterials production. Farmers had no agricultural processing technique to increase their income no record of income and expense. Additionally, they did not used local wisdom for their Lesson-Learn. Moreover farmers used chemical materials in their agricultural production and no sense of unity and harmony on social and economic disadvantage people.



A comparison among groups showed that family or household from Sanuk group had more potential to used concept of SEP to reduce expense, increase income, saving, Lesson-learn, environmental reservation unity, and harmony was also higher than North E-Sarn and Loikhaensalasin group.

Fifteen groups (4 groups of the upper E-san; 4 groups of the Loikhaensalasin; 7 groups of the Sanuk) were evaluated for lesson-learn and use of SEP concept, as different activities.

The results were shown as below. The best practice was found in 8 groups (2 groups of the upper E-san; 2 groups of the Loikhaensalasin; 4 groups of the Sanuk)

<i>Northern E-sarn group</i>	Nam Peagn Din center Integrated Farm Learning Center Ban Nam Poo
<i>Loikaensalasin group</i>	The Local Philosopher Learning center Najam Meat Processing group
<i>Sanuk group</i>	Toom Home Natural Agriculture Center Poopalung Agricultural Integration Learning Center Integrated Agriculture and SEP learning center Buffalo raising in sustainable agriculture system center

The enlargement on SEP to the community using the trained community facilitators (n=35 facilitators). The majority of the facilitators (86.67%) had the enlargement on SEP to the community. Based on this data, 61.51 percent of the total group (8/13 groups) could be able to transfer the SEP to the neighboring community.

There for the best practice for activity group and facilitators those used the SEP for their own were the powerful tools for enlargement of the SEP concept to local area and near by community.

Activity management, knowledge management and support the extension of SEP concept for community and activity group were performed in the area by the learning center and farmer networks. Practical research and workshop were the appropriated strategy for an extension and broadcasting of the SEP concept.

Keywords: Sufficiency Economy/ Agricultural New Theory System/ Summarized Lesson-Learn/ Enlargement / Facilitator.

